

Upamiętnienie społeczności żydowskiej w Białowieży

11 sierpnia 2019 o godz. 12.00 w dawnej żwirowni w środku lasu odbędzie się uroczystość odsłonięcia pomnika poświęconego pamięci żydowskich mieszkańców Białowieży, na którą przyjadzie trzydziestu potomków żydowskich rodzin z Białowieży.

Minęło 77 lat odkąd żydowscy sąsiedzi, koledzy i koleżanki ze szkoły, sprzedawcy w codziennie odwiedzanych sklepach, krawcowe, szewcy, zegarmistrze, często wpółkatorzy zniknęli z przestrzeni Białowieży. Na ponad 70 lat zaległa po nich cisza. Od kilku lat Katarzyna Winiarska z Fundacji Edukacyjnej Jacka Kuronia stara się tę pamięć przywracać wspólnie z najstarszymi mieszkańcami, którzy przechowali w pamięci swoich kolegów, sąsiadów, sprzedawców; wspólnie z młodzieżą i dziećmi, którzy opowiadają o nich w spektaklu „Sąsiedzi, których nie ma” oraz za pomocą strony Wirtualnego Muzeum Historii Żydów w Białowieży (www.jewish-bialowieza.pl), na której można przeczytać o ich losach. Przez te kilka lat Katarzyna Winiarska nawiązała też kontakt z kilkoma rodzinami, których przodkowie wyemigrowali z Białowieży przed wojną – z USA Izraela, Brazylii, Argentyny i RPA. Odnalazła też i odwiedziła w USA Ocalonego z Białowieży, Davida Waldshana, z którym nagrała wywiad, który jest jedynym żydowskim świadectwem z Białowieży na świecie, dostępnym dziś zarówno na stronie Wirtualnego Muzeum, jak i w archiwum Yad Vashem w Jerozolimie i archiwum Żydowskiego Instytutu Historycznego w Warszawie.

Wspólnie z dziećmi i młodzieżą, pod kierunkiem reżyserki Joanny Troc, powołała do życia spektakl „Sąsiedzi, których nie ma”, w którym młodzi przekazują ze sceny opowieści o żydowskich mieszkańcach, tak jak zapamiętali ich najstarsi dzisiejsi mieszkańcy Białowieży. Spektakl grany był nie tylko w Teatrze w Teremiskach, który Katarzyna Winiarska prowadzi wraz z mężem w swojej stodole, i w Białowieży, ale również w innych miejscowościach i miastach w Polsce, w tym w Muzeum Historii Żydów Polskich „Polin” w Warszawie, które nominowało w 2018 roku Katarzynę Winiarską za jej działania do Nagrody Polin.

Dziś nadszedł czas, żeby upamiętnić życie i śmierć białowieskich Żydów fizycznym znakiem w przestrzeni Białowieży.

11 sierpnia zostanie odsłonięty uroczystość pomnik pamięci białowieskich Żydów, którzy zginęli w czasie Zagłady. Pomnik stanie w istniejącym miejscu pamięci w żwirowni koło Podolan w Białowieży, nieopodal gruntowej drogi prowadzącej do Ośrodka Edukacji Leśnej „Jagiellońskie”. To największe miejsce straceń z okresu okupacji niemieckiej (1941-1944) w okolicy Białowieży. Niemcy dokonali tutaj w latach 1941-1943 mordu na 486 osobach różnych narodowości i religii z Białowieży i okolicy. Upamiętnia ich monument w postaci orła oraz krzyże prawosławny i katolicki.

W tym samym miejscu w dniu 10 sierpnia 1941 roku niemiecki batalion 322 rozstrzelał 77 mężczyzn i chłopców żydowskich w wieku od 16 do 45 lat, wyselekcjonowanych spośród aresztowanej dzień wcześniej żydowskiej społeczności Białowieży. Kobiety, dzieci i starszych wiekiem mężczyzn niemieccy policjanci wywieźli do gett w Kobryniu i Prużanie. Osoby pozostałe w Kobryniu zginęły w przeprowadzonych przez Niemców egzekucjach masowych w okolicach Kobrynia, zwłaszcza w Bronej Górze 27 lipca 1942; osoby przetransportowane do Prużany deportowano na przełomie stycznia i lutego 1943 roku do Auschwitz, gdzie zostały zamordowane w komorach gazowych.

11 sierpnia istniejące założenie pomnikowe zostanie uzupełnione o pomnik poświęcony pamięci Żydów z Białowieży. Na Stoczku stanie też tablica informacyjna przywracająca pamięć nie tylko o Zagładzie Żydów z Białowieży, ale też o ich życiu w Białowieży. Na uroczystość przyjadą potomkowie białowieskich rodzin, które wyemigrowały przed wojną do Palestyny i USA: Lerenkindów, Feldbaumów, Galpernow i Reinesów oraz żona i dzieci z wnukami Ocalonego z Zagłady Davida Waldshana.

W czasie trzydniowej wizyty potomków odbędzie się też spotkanie potomków białowieskich Żydów z mieszkańcami Białowieży. W Teatrze w Teremiskach młodzież białowieska zaprezentuje również wspomniany spektakl „Sąsiedzi, których nie ma”.

Pomnik i uroczystość związaną z pobytem grupy 30 potomków Fundacja Edukacyjna Jacka Kuronia współfinansuje ze środków Forum Dialogu i Stowarzyszenia Żydowski Instytut Historyczny. Na brakującą kwotę trwa zbiórka publiczna. Zachęcamy do wsparcia - każda kwota jest ważna. Wpłaty można dokonać poprzez stronę: www.pomagam.pl/bialowieza.